

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

Esra TEPE¹Mehmet Fatih KAYAN²

Öz

Çokkültürlülük, dil, din, mezhep, ırk, cinsiyet, yaş, sınıf, etnik köken, engellilik ve diğer kültürel değerlerin farkında olmaktır. Çokkültürlü eğitim, farklı ırk, din, etnik köken ve sosyal gruplardan tüm öğrencilere eşit eğitim fırsatları oluştururken okul ortamını dönüştüren ve yeniden şekillendiren bir eğitim yaklaşımıdır. Bu araştırmada Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik algılarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu farklı illerde görev yapan 31 DKAB öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, DKAB öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik olarak olumlu bir tutuma sahip oldukları fakat çokkültürlülüğü sınıf ortamlarına yansıtabilme noktasında tam olarak hazır olmadıkları sonucuna ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler; Çokkültürlülük, Çokkültürlü Eğitim, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleri

*Bu çalışma, birinci yazarın “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Çokkültürlü Eğitime İlişkin Görüşleri” başlıklı tezinden üretilmiştir.

¹**Sorumlu Yazar:** Öğretmen, MEB, esrasalar_63@hotmail.com, ORCID: 0009-0005-1997-5902.

²Dr. Öğr. Ü, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, kayanfatih@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-4702-4080.

***Atıf/ Citation:** Tepe, E. & Kayan, M. F. (2023). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime ilişkin görüşleri, *Dicle Akademi Dergisi*, 3(2), 176-196.

** Bu çalışma için Harran Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurul Komisyonundan 16/06/2023 tarihli E-76244175-050.01.04-249382 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

Bu makale [Creative Commons Attribution-NonCommercial License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) altında lisanslanmıştır.

OPINIONS OF RELIGIOUS CULTURE AND MORAL KNOWLEDGE TEACHERS ON MULTICULTURAL EDUCATION

Abstract

Multiculturalism is defined as awareness of language, religion, sect, race, gender, age, class, ethnicity, disabilities and other cultural values. Multicultural education is an educational approach that transforms and reshapes the school environment while creating an equal success opportunity for all of the from different races, religions, ethnicities and social groups. The aim of this study is to determine the opinions of religious culture and moral knowledge course teachers towards multicultural education. In this research case study, which is one of the qualitative research methods, was used. This research was conducted with 31 DKAB teachers whom are teaching in different provinces. The research data were obtained through a semi-structured interview form. When the findings obtained from the research are evaluated in general, it is concluded that DKAB teachers have a positive attitude towards multicultural education, but they are still not fully prepared to reflect the multiculturalism in classroom.

Keywords; Multiculturalism, Multicultural Education, Religious Culture and Moral Knowledge Teachers

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Multiculturalism is defined as awareness of language, religion, sect, race, gender, age, class, ethnicity, disabilities and other cultural values. Multicultural education is an educational approach that transforms and reshapes the school environment while creating an equal success opportunity for all of the from different races, religions, ethnicities and social groups. Multicultural education has important educational functions such as bringing cultures together in a common human capital, increasing respect for people and cultures, ensuring equality in education, increasing social and cultural understanding, developing critical thinking skills and reducing prejudices. Teachers have important roles in the implementation and development of multicultural education programs. It is important for teachers to have a multicultural perspective in order to create multicultural education environments. In this context, it is important for teacher candidates to that take a multicultural education course while they are still in undergraduate programs. DKAB courses have an important place in conveying values such as respect, tolerance, equality, justice, unity and solidarity, and an unprejudiced approach to people. In this respect, it is important for DKAB courses to be in a form compatible with the multicultural education model.

Method

The aim of this study is to determine the opinions of religious culture and moral knowledge course teachers towards multicultural education. In this research case study, which is one of the qualitative research methods, was used. The research data were obtained through a semi-structured interview form. Total number of eight open-ended questions were placed in the interview form. Data were collected from 31 religious culture and moral knowledge teachers through a written form and face-to-

face interviews. In the analysis of the data, descriptive analysis technique, as one of the qualitative data analysis technique, was used. In order to reflect the views obtained from the teachers in a more striking form, direct quotations are also included in the findings.

Findings

When the general views of DKAB teachers on multicultural education were examined, it was found that teachers focused on providing education to people from different cultures, education based on equal opportunities, and raising individuals openly to differences. It is observed that most of the DKAB teachers define multicultural education as the education of students from various cultures. In addition, there are teachers who consider multicultural education as equal opportunity and recognizing, accepting and embracing people from other cultures. According to the opinions that are received from the DKAB teachers, being in the same environment with students from different cultures can sometimes cause stress. DKAB teachers state this as a cause of the big responsibility that they have as a teacher. DKAB teachers mostly consider being together with students from different cultures as a pleasurable and satisfying. DKAB teachers were asked for their opinions on the difficulties of teaching in a multicultural classroom. Answer to this question, teachers emphasized that it is not difficult for the most of the time to teach in a classroom with students from other cultures. DKAB teachers state that they apply many different activities and use different methods in order for students from different cultures to have equal opportunities for success. Majority of the DKAB teachers stated that the DKAB curriculum does not sufficiently include differences and that there are only limited aims in the curriculum regarding cultural differences. DKAB teachers mostly have negative thoughts for the education system in the context of multiculturalism. DKAB teachers stated that they haven't been in a process that is related to multicultural education before they have become a teacher.

Conclusion and Recommendations

As a result of the research, it was concluded that religious culture and moral knowledge teachers have a positive opinion towards multicultural education. Nevertheless, they are still not fully prepared to reflect the multiculturalism in classroom. Moreover, it has been observed that DKAB teachers do not have sufficient knowledge about multiculturalism as well as multicultural education. Based on the results of the research, the following suggestions can be made; all of the cultures in the state needed to be included in the curricula. Thus students from different cultures should find something of themselves in the textbooks, so they could accept and embrace the education system they are in.

1. GİRİŞ

Günümüz insanları, geçmişte yaşayan nesillerin hayal bile edemeyeceği seviyede çokkültürlü toplumlarda yaşamaktadırlar (Cırık, 2008). Farklı kültürlerden bireylerin yoğun olarak bir arada yaşaması ise toplumsal yapılarda olduğu gibi eğitim sistemlerinde ve öğretim programlarında da önemli değişimler meydana getirmektedir. Buna bağlı olarak eğitim sistemleri, farklılıkları kucaklayan ve farklı kültürlerden gelen öğrencilere diğerleriyle eşit başarı fırsatı sunan çokkültürlü eğitim modeline öğrenme süreçlerinde daha fazla yer vermektedirler.

Çokkültürlülük; dil, din, mezhep, ırk, cinsiyet, yaş, sınıf, etnik köken, engellilik ve diğer kültürel değerlerin bilincinde olmaktır. Çokkültürlülük kavramı, postmodernizmin etkisinin bir devamı niteliğinde olan yapılandırmacı yaklaşımın düşünce dünyasındaki olumlu yönlerini ve varsayımlarını destekleyen bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Demircioğlu & Özdemir, 2014).

Çokkültürlülük kavramının ortaya çıkmasıyla beraber çokkültürlü eğitim, çokkültürlü millet, birden fazla kültürü bünyesinde barındıran eğitim kurumları, çokkültürlülüğü özümsemiş idareciler, çokkültürlü öğretmenler vb. tanımlamalar meydana gelmiştir (Kaçar, 2023). Dünya genelinde çokkültürlü eğitime ilişkin binlerce makale ve tezin yazılmış olması çokkültürlülüğün birçok araştırmaya konu teşkil edilmesinin en önemli delili olarak görülmektedir. Ülkemizde de özellikle geçtiğimiz yirmi yılda çokkültürlü eğitime ilişkin yürütülen çalışmalarda önemli bir artış sağlandığı gözlenmektedir. Çokkültürlü eğitim, çokkültürlülüğün eğitim boyutunu ifade etmenin yanında toplumdaki farklılıkların eğitimden eşit bir şekilde yararlanmaları amacını güden bir çalışma alanı olarak da tanımlanmaktadır (Damgacı, 2013).

Çokkültürlü eğitim; farklı ırk, din, etnik köken ve sosyal gruplardan gelen tüm öğrencilere eşit başarı fırsatları oluştururken okul ortamını dönüştüren ve yeniden şekillendiren bir eğitim yaklaşımı olarak ifade edilmektedir (Demircioğlu & Özdemir, 2014). Çokkültürlü bir eğitim ortamında yetişen öğrenciler, kendi kültürlerini korumanın yanı sıra zeki, duyarlı, demokratik, yapıcı, çatışma çözücü vb. beceriler edinmekte ayrıca diğer kültürlerle karşı olumlu bir tutum geliştirmektedirler. Bu nedenle çokkültürlü eğitimin çağdaş bir eğitim modeli olarak değerlendirilmektedir. Nitekim insanları oldukları gibi kabul etmek, ilgilerine, isteklerine, görüşlerine ve inançlarına saygı duymak modern bireyin sahip olması gereken davranışlar olarak değerlendirilmektedir (Damgacı & Aydın, 2013).

Çokkültürlü eğitimin, toplum için yeni olan dil, din ve ırktan öğrencilerle sınırlandırılması fikri kimi uzmanlarca tutarlı bir yaklaşım tarzı olarak görülmemektedir. Nitekim çokkültürlü eğitim sadece toplumun yeni üyeleri olacak bu öğrenciler için değil, o toplum içinde yaşayan diğer tüm öğrenciler için de geçerlidir. Bu anlamda çokkültürlü eğitim, toplumun her kesiminden insana eşit eğitim fırsatları sunma ve sistemi bu doğrultuda yeniden şekillendirme olarak ifade edilmektedir (Damgacı & Aydın, 2013). Çokkültürlü eğitim; bireyler arası saygının, koşulsuz kabulün, hoşgörünün temel dayanağı olarak farklı kültürleri tanıyıp onlarla bütünleşmeyi sağlamakta, kültürlerdeki bu çeşitliliği bir renklilik ve zenginlik göstergesi olarak benimseyip diğer bireylerin tüm bu farklılıkları olumlu karşılmasını mümkün kılmaktadır (Bakır & Akcan, 2021).

Çokkültürlü eğitim, kültürleri ortak bir insanlık sermayesinde buluşturmak, insanlara ve kültürlere saygıyı artırmak, eğitimde eşitliği sağlamak, sosyal ve kültürel anlamayı arttırmak, eleştirel düşünme becerisini geliştirmek, önyargıları azaltmak gibi önemli eğitimsel işlevleri ile ulusal birliğe, toplumsal barışa ve demokrasi kültürüne önemli katkılar sağlamaktadır (Yazıcı, Başol & Toprak, 2009).

Çokkültürlü eğitim, öğrencilerin farklı kültürel özelliklerinin dikkate alınarak öğrenme ortamının oluşturulması ve öğrenme sürecinde yer alan bütün bireylerin bu farklılıklara saygıyla yaklaşmaları gerektiğini içeren bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda öğretmen yetiştiren kurumlarda çokkültürlülüğe ilişkin çalışmalar gerçekleştirilmesi, bu çalışmaların planlanması ve öğretim programlarında farklılıkların sürece nasıl dâhil edilmesi önem arz etmektedir (Başbay, 2014). Özellikle ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin farklı kültürel özelliklere sahip öğrencilere yönelik olarak etkin bir çokkültürlü eğitim ortamı tasarlaması farklı kültürlerden gelen öğrencilerin eşit başarı fırsatına sahip olabilmesi bakımından gerekli görülmektedir (Başbay, Kağnıcı & Sarsar, 2013).

Çokkültürlü eğitim modelinin sınıf içi süreçlere istendik seviyede yansıtılabilmesi noktasında öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Nitekim öğretmenlerin çokkültürlü eğitim programlarını uygulayabilmesi için öncelikle kendi kültürlerini tanımaları ve farklı kültürel gruplardan gelen öğrencilerin kültürlerini öğrenmeye istekli olmaları beklenmektedir. Ayrıca yine öğretmenlerden gelecek nesillere, çokkültürlülüğe karşı farkındalık ve hoşgörü oluşturmaları beklenmektedir (Aslan, 2016). Tek düze bir eğitim yerine bireysel farklılıkları dikkate alan eğitim anlayışının hâkim olduğu günümüzde öğretmenler, güncel ve sorunlu konulardan olan çokkültürlü eğitim yaklaşımıyla sıklıkla karşılaşmaktadırlar. Öğretmen

yetiştiren lisans programlarında öğretmen adaylarına, öğrencilerinin bireysel ve kültürel farklılıklarının bilincinde olabilecekleri bir formda eğitim verilmesi büyük önem arz etmektedir. Kültürel farklılıkların insanlığın ortak bir birikimi haline getirilmesinin ancak öğretmenlerin bu bağlamda görevlerini layıkıyla icra etmesiyle mümkün olabileceği düşünülmektedir (Tortop, 2014).

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi saygı, hoşgörü, eşitlik, adalet, birlik ve beraberlik, insanlara ön yargısız yaklaşma gibi değerlerin kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir. Bu doğrultuda DKAB derslerinin çokkültürlü eğitim modeliyle uyumlu bir formda işlenmesi bunun yanında DKAB öğretmenlerinin de çokkültürlü eğitim modeliyle uyumlu öğrenme ortamları oluşturabilmeleri beklenmektedir.

Bu araştırmanın genel amacı DKAB dersi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik algılarını belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmaktadır;

1. Çokkültürlü eğitim DKAB öğretmenleri için ne anlam ifade etmektedir?
2. Farklı kültürlerden öğrencilerin bulunduğu bir sınıf ortamında görev yapmak DKAB öğretmenlerinde ne gibi duygular uyandırmaktadır?
3. DKAB öğretmenleri için farklı kültürlerden öğrencilerin bir arada olduğu bir sınıf ortamında görev yapmanın zorlukları nelerdir?
4. DKAB öğretmenlerine göre farklı kültürlerden öğrencilerin bir arada olduğu bir sınıf ortamında görev yapmak öğretmenlere ve öğrencilere ne gibi avantajlar sağlamaktadır?
5. DKAB öğretmenleri farklı kültürlerden öğrencilerin öğrenme süreçlerinde eşit başarı olanağına sahip olabilmeleri ve kendilerini sınıf ortamında daha rahat ve mutlu hissedebilmeleri için neler yapmaktadırlar?
6. DKAB öğretmenleri öğretim programlarında çokkültürlülüğe yeterince yer verilip verilmediğine dair ne düşünülmektedirler?
7. Eğitim sistemimizin genel olarak çokkültürlü eğitim bağlamında nasıl bir sınav verdiği hakkında DKAB öğretmenleri ne düşünülmektedirler?
8. DKAB öğretmenlerinin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim süreçlerinde almış oldukları çokkültürlü eğitime ilişkin görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

DKAB öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik görüşlerinin incelendiği bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomenolojik) deseni kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011) nitel araştırmayı; tümevarımcı bir yaklaşımla, olayları ve olguları doğal ortamları içinde betimleme, katılımcıların bakış açılarını anlama ve yansıtma üzerine odaklanan araştırma yöntemi olarak tarif etmektedirler. Olgu bilim deseni ise tüm katılımcıların ortak bir olguyu tecrübe ettiği durumlar olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2012). Bu araştırmada DKAB öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim olgusuna ilişkin algıları ortaya konulmaya çalışılmakta bu nedende olgu bilim deseninin araştırmanın amacına uygun olduğu düşünülmektedir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu farklı illerde MEB'e bağlı okullarda çalışan DKAB öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmada, 2022-2023 eğitim-öğretim yılı içerisinde Türkiye'nin farklı bölgelerinde görev yapan 31 DKAB öğretmeni ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin 25'i kadın 6'sı erkektir. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerden 17'si ortaokul kademesinde, 11'i lise kademesinde, 1'i ilkokul kademesinde, 1'i tüm kademelerde, 1'i ise ilkokul ve lisede aynı anda görev yapmaktadır. Öğretmenlerin içerisinde 1 doktora mezunu, 1 doktora öğrencisi, 8 yüksek lisans mezunu, 2 yüksek lisans öğrencisi, 19 lisans mezunu bulunmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda, sekiz açık uçlu soruya yer verilmiştir. Araştırmacılar tarafından hazırlanan taslak görüşme formu çokkültürlü eğitim alanında çalışmalara sahip olan iki akademisyene gönderilmiş, gelen dönütler dikkate alınarak görüşme formunda gerekli güncellemeler yapılarak forma son şekli verilmiştir. Görüşmelerin bir kısmı yüz yüze bir kısmı ise yazılı formların uzaktan doldurulması şeklinde işe koşulmuştur. Yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler 15-25 dakika arası sürmüş ve kayıt altına alınarak daha sonra deşifre edilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde nitel veri analizi tekniklerinden betimsel analiz yönteminden faydalanılmıştır. Dört aşamadan oluşan betimsel analiz yönteminde sırasıyla şu işlemler gerçekleştirilmektedir; tematik çerçeve oluşturma, temalara göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması, yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Öğretmenlerden elde edilen görüşlerin daha çarpıcı bir formda yansıtılabilmesi adına araştırma bulgularında doğrudan alıntılara da yer verilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde farklı il ve bölgelerde çalışmakta olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleriyle yapılan görüşmeler sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. DKAB öğretmenleriyle gerçekleştirilen, toplam sekiz sorudan oluşan yarı-yapılandırılmış görüşmeler neticesinde elde edilen sonuçlar yine sekiz kategori olarak düzenlenmiştir: (a) DKAB öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime ilişkin algıları, (b) Farklı kültürlerden öğrencilerle aynı ortamda bulunmanın DKAB öğretmenlerinde uyandırdığı duygular, (c) DKAB öğretmenlerinin farklı kültürlerden öğrencilerle çalışırken yaşadıkları zorluklara ilişkin görüşleri, (d) DKAB öğretmenlerinin çokkültürlü bir öğrenme ortamında görev yapmanın avantajlarına ilişkin görüşleri, (e) DKAB öğretmenlerinin, öğrencilerin eşit başarı olanağına sahip olabilmelerine yönelik olarak sergilemiş oldukları faaliyetler, (f) DKAB öğretmenlerinin çokkültürlülük bağlamında öğretim programlarına ilişkin görüşleri, (g) DKAB öğretmenlerinin çokkültürlülük bağlamında eğitim sistemimize ilişkin değerlendirmeleri, (h) DKAB öğretmenlerinin çokkültürlülük bağlamında hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim süreçlerine yönelik görüşleri.

3.1. DKAB Öğretmenlerinin Çokkültürlü Eğitime İlişkin Algıları

DKAB öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime ilişkin genel görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin daha çok farklı kültürden bireylere eğitim verme, fırsat eşitliğine dayalı eğitim ve bireylerin farklılıkları kucaklayıcı bir yönde eğitilmesi üzerinde durdukları görülmektedir.

DKAB öğretmenlerinin birçoğunun çokkültürlü eğitimi, çeşitli kültürlerden öğrencilerin bir arada eğitim alması olarak tanımladıkları gözlenmektedir. Bunun yanında çokkültürlü eğitimi fırsat eşitliği ve farklılıkları tanıma ve kabul etme olarak değerlendiren öğretmenler de bulunmaktadır. Bu duruma ilişkin görüş belirten öğretmenlerden alınan yanıtlardan bazılarında aşağıda yer verilmiştir;

Farklı inançtan, ırktan insanların bir arada gördüğü eğitim aklıma geliyor. Farklı şehirlere, farklı ülkelere gittiğimizde birçok insan bir arada olabiliyor. Mesela Mardin birçok farklı kültürü barındıran bir şehir. (Ö5)

Birçok farklı kültürlerde olan insanlara eğitim verme. Bulduğum semt hem Alevilerin hem Kürtlerin hem Karadenizlilerin yoğun olduğu bir yer. O yüzden okulunda hem sağ görüşlüler hem sol görüşlüler çok fazla. Tam da öyle bir yerdeyim. Benim okulum mezhep olarak da ırk olarak da siyasi görüş olarak da çokkültürlü bir ortam. (Ö1)

Çokkültürlü eğitim deyince aklıma dil, din, ırk ve cinsiyet farkı aramadan herkese eşit değerler ile eğitim veren eğitim sistemi geliyor. (Ö28)

Bunların yanında DKAB öğretmenlerinin kendi branşlarıyla ilişkili olarak inanç ve mezhep unsurlarına sıklıkla değindikleri gözlenmiştir. Öğretmenlerin bir kısmı için çokkültürlülüğün, Sünni/Alevi ya da Hanefi/Şafii ayrımı olduğu dikkat çekmektedir.

3.2. Farklı Kültürlerden Öğrencilerle Aynı Ortamda Bulunmanın DKAB Öğretmenlerinde Uyandırdığı Duygular

DKAB öğretmenlerinden alınan görüşlere farklı kültürlerden öğrencilerle aynı ortamda bulunmak kimi zaman strese neden olabilmektedir. Bu konuda görüş bildiren öğretmenler farklı kültürlerden öğrencilerin bulunduğu bir sınıf ortamında sorumluluklarının arttığını düşünmekte ve bu önemli sorumluluğun onlarda stres oluşturduğunu ifade etmektedirler. Bu durum bazı katılımcıların ifadelerine şu şekilde yansımıştır;

“Kesinlikle olumsuz duygu uyandırmıyor. Bazen küçük stresler yaşayabiliyorum. Kedimi biraz daha sorumlu hissediyorum. Söylediğim cümleler, kuracağım ifadelerin biraz daha evrensel olmasına dikkat ediyorum. (Ö1)

“Suriyeliler açısından düşünecek olursak onlar adına bazen üzülüyorum. Çünkü kendimi onların yerine koyuyorum. Yani düşünüyorum şu an Suriye’deyim. Bir Arap öğretmen var ve Arapça konuşuyor. Hiçbir şey anlamayan Suriyeli öğrenciler var. Dezavantajlı öğrenciler üzerinden gidecek olursak onlar adına üzülüyorum. (Ö3)

Öte yandan farklı kültürlerden öğrencilerle aynı ortamda bulunmanın birtakım zorlukları olduğunu ifade eden öğretmenler de bulunmaktadır.

“Zor, o çocuğun kültürünü de bilmek gerekiyor. Ona göre davranmak gerekiyor. (Ö17)

DKAB öğretmenlerinden farklı kültürlerden öğrencilerle bir arada bulunmayı zevkli bir durum olarak nitelendiren ve çokkültürlü bir sınıfı, mutluluk verici bir ortam olarak değerlendirenler de bulunmaktadır. Bu doğrultuda bazı öğretmenlerin görüşleri aşağıdaki gibidir;

Böyle bir ortamda çalışmak beni mutlu ediyor. Hayatımın büyük bir bölümü eğitim ortamında geçtiği için öğrencilerle etkileşim dersimi eğlenceli hale getirir. Farklı durumlarda bulunmak, farklı ortamlarda bulunmak her zaman mutlu eder beni. (Ö12)

Hoşuma gidiyor, dersler daha zevkli geçiyor. (Ö23)

DKAB öğretmenlerinden elde edilen görüşlere göre farklı kültürlerden öğrencilerle aynı ortamda bulunmak genel olarak olumlu bir duygu hali uyandırmaktadır. Bunun yanında az da olsa bu durumu olumsuz olarak ifade eden öğretmenler de bulunmaktadır.

3.3. Öğretmenlerinin Farklı Kültürlerden Öğrencilerle Çalışırken Yaşadıkları Zorluklara İlişkin Görüşleri

DKAB öğretmenlerine çokkültürlü bir sınıf ortamında görev yapmanın zorluklarına ilişkin görüşleri sorulmuştur. Öğretmenlerden alınan cevaplara göre farklılıkların olduğu bir sınıf ortamında çalışmak çoğu zaman için herhangi bir problem teşkil etmemektedir. Buna rağmen çokkültürlü ortamlarda görev yapmanın bazı zorluklarının olduğunu düşünen öğretmenler de bulunmaktadır. Örneğin çokkültürlü bir sınıf ortamında farklı kültürlerden öğrencilerin bazen arkadaşlarına karşı saygıyı elden bıraktıkları, öğrencilerin birbirlerine hoşgörüden uzak bir şekilde yaklaştıkları ifade edilmektedir.

Derste pek sıkıntı yaşamıyoruz. Ama ders sonrasında öğrencilerin kendi aralarında problem yaşayabiliyorlar. Takım tutma gibi bazı görüşlere bağlı öğrenciler olunca bazen öğrenciler arasında sen ayrısın ben ayrırım. Sen o takımsın ben bu takımım gibi durumlar sıkıntı oluyor. (Ö21)

Çocuklar birbirlerine, düşüncelerine saygılı olmazlarsa hoşgörülü olmazlarsa alaylı tutumlara girerlerse tabi ki zorlayıcı bir şey olabilirdi bizim için. Mesela onların kültürünü alaya alırsa bu hoş olmazdı. Saygı duymak en önemlisi. Çocuklarında bizim de birbirimize karşı saygılı olmamız en önemlisi.(öğretmen 2)

Bazen doğu-batı anlaşmazlığı olabiliyor. (Ö23)

Farklı kültürlerden birilerinin olduğunu görünce söylediklerine dikkat etme ihtiyacı hissediyorsun. Mesela sınıfta aleviler var Türkler var ve İngiltere'den gelen

Hristiyanlar var insan kendine dikkat ediyor çeki düzen veriyor. Yüzde yüz Müslüman olan bir sınıfta ders anlatmakla Alevilerin olduğu Hristiyanların olduğu bir sınıfta ders anlatmak aynı değil. Daha zor. (Ö27)

Teyakkuzda kalıyorum. Söyleyeceğim şey bütün açılardan düşünüp öyle söylemeye çalışıyorum. Biraz bu da biraz beni yoruyor. Ezbere bir şey anlatamıyorsun. Her söylediğin şeyi düşünerek söylemen gerekiyor. Bu biraz daha seni yoruyor. (Ö1)

Öğretmenlerin çokkültürlü eğitim ortamlarının zorluklarına ilişkin görüşleri, genel olarak bu alanda kendilerini tam olarak yetkin görmemelerinden, çokkültürlülüğe aykırı bir davranış ya da söz sarf etme çekincesinden kaynaklanmaktadır. Çokkültürlü eğitim anlayışını tam olarak içselleştirmiş olan öğretmenlerin bu konuda herhangi bir sorun yaşamadıkları, farkında olmadan yanlış bir davranış sergileme telaşı sürmedikleri gözlenmektedir.

3.4. DKAB Öğretmenlerinin Çokkültürlü Bir Öğrenme Ortamında Görev Yapmanın Avantajlarını İlişkin Görüşleri

DKAB öğretmenlerinden alınan görüşlere göre çokkültürlü bir öğrenme ortamında görev yapmanın avantajlarından en belirgin olanı birlik, beraberlik, saygı, hoşgörü ve duygudaşlık duygularını yoğun olarak tecrübe etmektir. Öğretmenler, çokkültürlü öğrenme ortamlarının öğrenciler arasında olumlu duyguları pekiştirdiğini ifade etmektedirler. Konuya ilişkin öğretmenlerden alınan bazı görüşlere aşağıda verilmiştir.

Öğretmenler odamız da çokkültürlü. Bizim müdürümüz de Alevi, öğrencilerimizin çoğu da Alevi. Onlar oruç tutmuyorlar ama okulda o kadar demokrat bir ortam var ki biz hep beraber gülebiliyoruz hep beraber etkinlik yapabiliyoruz hep birlikte öğrenebiliyoruz. Onlar bizim hassasiyetlerimizi saygı duyuyorlar, biz de onların. (Ö1)

Farklı kültürlerin hoşgörü kazandırması, alt gözlüğünü çıkarıp bakış açılarının değişmesi, eğitimin amacı bir birey bence en temelde kendi öz benliğini kazandıktan sonra o benlik algısı oluştuğundan sonra diğer insanların benliğini hoşgörü çerçevesinde bir bakış açısıyla bakabilmeyi kazandırmak, insan olmayı farklılıkları bir ayrıma sebebi değil de bir birleştirme bir hoşgörü bir zenginlik olarak görebilmeyi kazandırması gerekiyor. Dolayısıyla bir eğitim ortamı çokkültürlü bir ortam olmalı bunu öğrendiğini hissettiğin bir ortamda bence eğitim amacına hizmet ediyordur. (Ö13)

Hepimizin birbirine katacağı şeyler var. Öğrenciler arasında kültürleşme illaki oluyor. Olumsuz yönleri de vardır olumlu yönleri de var. Çocuklar birbirlerine her yönden büyüklere nazaran daha çok etkileyebiliyorlar, bir şeyleri daha çok kapıyorlar. Dini olsun, ırkı olsun, giyim kuşam olsun. Mesela Suriyelilerin buraya gelmesinden sonra giyim kuşam noktasında birçok kişi de değişti bu konuda. Yemek kültürü de değişti. Kültürleşme illaki oluyor. (Ö5)

Başka kültürleri tanıma avantajı sağlar. Öğrenciyi anlama avantajı sağlar. Her öğrenci kendi kültürünün güzelliklerini kendi sınıfına taşıyabilir, arkadaşlarıyla paylaşabilir, bir kültür alışverişi olabilir. (Ö9)

Hoşgörüyü, saygıyı, eşitliği kitaptan değil bizzat yaşayarak öğrenmiş oluyoruz. Hoşgörünün, saygının, eşitliğin bizi nasıl mutlu kıldığını daha iyi anlamış oluyoruz. Bunları bizzat deneyimleyerek yaşayarak öğrenmiş oluyoruz. (Ö14)

Benim düşüncemde benim kültürümde olmayan biriyle karşılaşmak bana bir şeyler katar. Kendimi geliştiriyorum, onların kültürünü araştırıyorum. (Ö17)

Farklı kültürlerden, farklı inançlardan insanlar var en azından farklı örnekler geliyor, farklı sorular geliyor, farklı görüşler çıkıyor, tartışıyorlar, dersler zevkli geçiyor. (Ö27)

Öğrenci açısından avantajlı. Kendisinden farklı şekilde Anadolu coğrafyasında yaşayan insanların da olduğunu, onların da farklı uygulamalarının olduğunu, bir elin parmakları gibi farklı ama bir bütün olduğunu çocuğa fark ettirmeye çalışıyorsun. (Ö27)

Öğretmenlerin konuya ilişkin yapmış oldukları yorumlara göre farklı kültürlerin bir arada bulunduğu sınıf ortamları gerek öğrencilere gerekse öğrenme süreçlerine olumlu yönde bir katkı sağlamaktadır. Nitekim öğrenciler farklı yaşam tarzlarından istifade etmekte ve farklılıkları oldukları gibi kabul etmeyi birebir tecrübe ederek öğrenmektedirler.

3.5. DKAB Öğretmenlerinin, Öğrencilerin Eşit Başarı Olanığına Sahip Olabilmelerine Yönelik Olarak Sergilemiş Oldukları Faaliyetler

DKAB öğretmenlerinin, farklı kültürden gelen öğrencilerin eşit başarı olanağına sahip olabilmesi adına birçok farklı uygulamaya gittikleri görülmektedir. Öğretmenler bu doğrultuda; tüm öğrencilere eşit şekilde davranmaya gayret ettiklerini, farklı kültürden öğrencilerin kendilerini sınıfta rahat hissetmeleri için onların derse aktif katılımını sağlamaya çalıştıklarını, sıklıkla söz hakkı verdiklerini, dil noktasında zorluk çeken öğrenciler için ders dışı faaliyetlerde bulduklarını, kendilerini sınıfa daha ait hissedebilmeleri için onlara sorumluluklar verdiklerini, farklı yöntem ve teknikleri işe koştuklarını belirtmişlerdir.

Her ikisini de aynı şekilde söz hakkı veriyoruz. Okuma parçalarını Suriyelilerde okutmaya çalışıyoruz. Okumalarının daha iyi olması için. Ya da sınıfta kendilerini yabancı hissetmesinler diye ekstra bir çaba sarf ediyoruz. (Ö11)

Suriyeli öğrencilerin eksik Türkçeleriyle derse katılımlarını sağlamak ve artırmak adına onları sürekli derse katmaya çalışıyorum. (Ö30)

Onların başarabileceği görevler veririm bazen onları öne çıkarmaya çalışırım. O sınıfta kabul görsün diye. (Ö 9)

Ön yargıların kırılmasına dikkat ediyorum. Eşitlik adalet ahlak karşılıklı bağlılık diyalog gibi değerleri barındırmaya çalışıyorum. Farklılık için birliktelik sağlamaya çalışıyorum. Kültürel toplumsal ayrışma ve çatışmaların önüne geçmeye çalışıyorum. Her toplumun kendine göre kültürünün getirdiği güven duygusu farklı olduğu için biraz daha kapalı içine dönük öğrencilerim var. Güven duygusu verdikten sonra öğrencilerim bana daha da yakın davrandılar. (Ö28)

En büyük dil sorunu. Öğrenciyi anlamaya çalışıyorum. Empati kurmaya çalışıyorum. Dersi ona göre işlemeye çalışırım. (Ö9)

Herkesin kendisini özgürce ifade etmesini sağlıyorum. Herkese söz hakkı veriyorum. Sonuna kadar dinliyorum. En sonunda mutlaka ne söylerlerse söylesinler onaylıyorum. Empati kurdurarak onun doğru olduğunu kendilerinin de doğru olduğunu bir şekilde duygudaşlık oluşturup o rahatlığı sağlıyorum. Sınıfta bu anlamda bir problem yaşamadım, öğrencilerim rahat bir şekilde fikirlerini söyleyebiliyorlar. (Ö1)

Tüm öğrencilerin renk dil cinsiyet bakımından birbirine üstünlükleri olmadıklarını, hepsinin eşit olduklarını Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinden ve hazreti peygamberin kardeşlik hadislerinden örnekler vererek kendilerini güvende hissetmelerine gayret ediyorum. (Ö29)

3.6. DKAB Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Bağlamında Öğretim Programlarına İlişkin Görüşleri

DKAB öğretim programı çokkültürlülüğe yeterince yer veriyor mu? sorusuna öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu yeterince yer vermediği şeklinde görüş bildirmiştir. Öğretmenler genel olarak DKAB öğretim programının farklılıklara yeterince yer vermediğini, kültürel farklılıklara ilişkin programda kısıtlı sayıda kazanım olduğunu dile getirmişlerdir. Bunun yanında görüşüne başvurulan öğretmenlerden çokkültürlülüğün yeterli oranda öğretim programına dahil edildiğini düşünenler de bulunmaktadır.

Herkese hitap etmiyor. Orada sadece yedinci sınıfım çok küçük bir bölümünde Alevi Bektaşî anlayışına ve inancına yer veriliyor. Onun dışında çok fazla mezhep konusu ele alınmıyor, dile getirilmiyor. (Ö8)

Farklı kültürlere yeterince yer verilmediğini düşünüyorum. (Ö7)

Bence yer verilmiyor, verilse dahi son ünitelerde olduğu için biz bunu tam anlamıyla hiçbir zaman işlemiyoruz. (Ö5)

Hayır, ben yeterince yer verilmediğini düşünüyorum. Zaten DKAB dersi normalde 2 saat olduğu için zor. Bunun dışında ek saat gerekli. Bu DKAB dersi adı altında değil de bir vatandaşlık dersi olacak şekilde işlenebilir. (Ö11)

Verildiğini düşünüyorum daha da zenginleştirilebilir diye düşünüyorum. Bir ders olduğu için genelde İslam dini odaklı diğer dinlere de muhakkak yer veriyor. Bu da diğer dinlere önem verdiğini gösteriyor. Herkese yönelik zaten ortak bir din dersi olamaz. Bütün dinlere kitapta yer verilse de din dersi olmaz kültür dersi olur sadece. O da amaca hizmet etmez şu anda mevcut olan din dersimizin olduğu gibi devam etmesi gerektiğini düşünüyorum. (Ö13)

Çokkültürlülük DKAB kitaplarında yer alıyor. Sınıf düzeyine göre düzenlenmiş. Örf ve adetlerimiz var, geleneklerimiz var, cami mimari eser, farklılıklar var. Bunlara sadece ülkemizden değil dünya genelinden örnekler verilmiş. Müfredatın güzel olduğunu

düşünüyorum. Kapsayıcı. Belki genişletilebilir ama bu düzeyde de güzel. Ben memnunum. (Ö22)

Konuya ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde öğretim programlarının bu bağlamda bekleneni sunamadığı fikrini savunan öğretmenlerin daha gerçekçi yorumlarda buldukları görülmektedir. Nitekim öğretim programlarının çokkültürlülük bağlamında yeterli düzeyde olduğunu ifade eden öğretmenlerin bu iddialarını destekler nitelikte örneklerden bahsetmedikleri, daha çok “yeterli ama geliştirilebilir” tarzında beyanlarda buldukları dikkat çekmektedir.

3.7. DKAB Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Bağlamında Eğitim Sistemimize İlişkin Değerlendirmeleri

DKAB öğretmenleri çokkültürlülük bağlamında eğitim sistemimize ilişkin daha çok olumsuz değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Öğretmenler genel olarak eğitim sistemimizin çokkültürlülüğe dışlayıcı yaklaştığını, herkesi eşit kabul edip ortalama bir program yaptığını, çokkültürlülüğe yeterince yer verilmediğini ifade etmişlerdir.

Biz hazır değiliz. Toplum olarak kabullenmiyoruz farklı bir kültürü. Bu da bizim için bir eksi. Dışlayıcı bir kültürümüz var. Biz tahammülsüz bir toplumuz. Farklı kültürleri kabullenmiyoruz. Ekonomiyle bağdaştırıyoruz. Dışlıyoruz. Eğitim sisteminde de dışlıyoruz, çocukları yalnızlaştırıyoruz. Bunu depremde de hissettik Suriyelilere karşı özellikle. (Ö15)

Herkes aynı fabrikadan çıkmış gibi eşit olarak düşünülüp ortalama bir program yapılıyor, çok da farklılıklara dikkat edilmiyor. Öğretmenin bilinçli olması lazım. Önemli olan sahadaki kişidir. Bizim uygulamamız lazım bunları. (Ö16)

Son yıllarda ülkemize sığınan mülteci insanların sayısı giderek artması dolayısıyla farklı kültürdeki insanların bir arada olması onlara uygun eğitim öğretim ortamlarının hazırlanması noktasında kapsayıcı eğitim programının çok hızlı bir şekilde geliştirilmesi gerekiyor. Geline nokta itibariyle eğitim programının doyurucu nitelikte olmadığı kanaatindeyim. (Ö29)

DKAB öğretmenlerinden çokkültürlülük bağlamında eğitim sistemimize ilişkin olumlu değerlendirmelerde bulunan öğretmenlerimiz de olmuştur. Konuya ilişkin bazı öğretmen ifadelerine aşağıda verilmiştir.

Bana göre birçok ülkeye bakarsak Türkiye örnek bir ülke. Irk ayrımı yapmadan, dil ayrımı yapmadan ya da bölge ayrımı yapmadan farklı ulustan dışarıdan vatandaşı olmadığı halde eşit bir şekilde dersimizde ortak noktalarda buluşabiliyoruz. Bir eksiğimiz olduğunu düşünmüyorum. (Ö11)

Türkiye’de özgür bir ortam olduğunu düşünüyorum. Çokkültürlülük anlamında da özgür bir eğitim ortamı var. (Ö7)

3.8. DKAB Öğretmenlerinin Çokkültürlülük Bağlamında Hizmet Öncesi ve Hizmet İçi Eğitim Süreçlerine Yönelik Görüşleri

Çokkültürlülük bağlamında hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim süreçlerinde aldıkları eğitime yönelik görüşlerine başvuru olan DKAB öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu kesinlikle böyle bir eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir.

Bir eğitim almadım. Farklı kültürlere yeterince önem verilmiyor. Herkesin farklı kültürlere uyum sağlaması bekleniyor. (Ö17)

Yeterli değil. Daha iyi olabilir. Daha hazırlıklı olmamız için. Ben almadım. Böyle bir eğitim olmalı. Farklılıklara nasıl davranılması gerekiyor. Farklılıklara nasıl davranmam gerektiğini aldığım dini eğitimle uyguluyorum. Yoksa hizmet içi eğitimle verilen bir şey değil. (Ö16)

Çokkültürlülüğe dair bir hizmet içi eğitimi yok. Böyle bir eğitim almalıyız. Biz almalıyız ki öğrencilere faydalı olabilelim. (Ö5)

Ben böyle bir eğitim almadım. Bence kesinlikle alınması gerekiyor. Atama sürecinde herkes farklı yerlere gidiyor. Farklı yörelere, farklı inanç, farklı kültüre sahip yerlere gidiyor. Bence bunun için farklı kültürden öğrenciye nasıl davranılması gerektiğini, sınıfı nasıl düzenlememiz gerektiğini öğrenmemiz lazım. Çünkü konuşma tipi bile farklı olabilir. Konuşmadan dolayı bile çocuklar bizi anlayamayabiliyorlar. Ya da biz onları anlamıyoruz. O yüzden karşılıklı yanlış anlaşılmalardan olmasın diye ya da bir iletişimi daha doğru kurabilmek adına bir eğitim alınabilir. Bence bu çok çok gerekli. (Ö19)

Çokkültürlülük eğitim bağlamında hizmet içi ve hizmet sonrası bir eğitim almış olsalar da bu eğitimin yeterli olmadığını ifade eden DKAB öğretmenleri de bulunmaktadır. Bu yönde görüş bildiren öğretmenlerden alınan örnek görüşlere aşağıda verilmiştir.

Din, dil, ırk, soy, kültür anlamında bu konuda herhangi bir eğitim aldığımı düşünmüyorum. Böyle bir eğitim olsa gönüllü olarak alırdım. Yüksek lisansımı karakter ve değer eğitimi alanında yaptığım için küresel eğitim dersinde insana bakışı öğrendim. İnsana bakış sadece çevreye değil, kendine bakışı değiştiriyor. Bu yüzden insan temelli çalışmalar yapılmalı. (Ö4)

Düşünmüyorum. Tamamen kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Eğitimin bana verdiği okulun bana verdiği bir şey yok, daha çok kendim bir şeyleri geliştirmeye çalışıyorum. Özelliklere öğretmenlere verilmeli. Öğretmenler sınıf içerisinde denge kuracak, insana saygıyı, hoşgörüyü aşılayacak, çevresine empoze edecek, insanlarla iletişim kuracak. Tüm bunlardan dolayı öğretmenlerin böyle bir eğitimden geçmesi gerektiğini düşünüyorum. (Ö14)

DKAB öğretmenlerinin bir kısmı ise lisans döneminde böyle bir eğitim aldıklarını fakat mesleğe başladıktan sonra böyle bir eğitim görmediklerini dile getirmişlerdir. Konuya ilişkin bazı öğretmen görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Üniversitede Alevilikle ilgili, farklı dinlerle ilgili eğitim aldık. Hizmet içi seminerinde almadık. (Ö9)

Üniversitede böyle bir dersimiz vardı. Orda ben baya şeyler öğrendim. Tabi pratiğe geçmeyince hepsi unutuluyor. Öğretmenlik mesleğine hazırlanırken yani üniversitede iyiydi. Hizmet içi eğitimde sıfır. Suriyelilerle ilgili bize oyun tarzında bir seminer yaptılar. Oradaki Suriyeli öğrencilere empati yapmak için, öğretmenlerin Suriyeli öğrencileri anlamaları için. Oyunlarla, pratik uygulamalarla öğrencileri anlayabilmemiz için seminer aldık. Bu seminer bence şu an da verilmiyor. Keşke böyle eğitimler genişletilse, devam etse. (Ö3)

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, DKAB öğretmenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin tutumlarını incelemek amacıyla farklı illerde görev yapan DKAB öğretmenleri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmenler çokkültürlü eğitimi daha çok farklı kültürlerden gelen öğrencilerin bir arada eğitim alması olarak tanımlamaktadırlar. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre DKAB öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik olarak coğrafya, ırk, etnisite, mezhep, din ve dil kavramlarına sıklıkla atıfta buldukları gözlenmektedir. Aslan (2016) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin çokkültürlü eğitimimi benzer kavramlarla ilişkilendirdikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin çokkültürlülük kavramına ilişkin yaptıkları tanımlarda çokkültürlü eğitimin belirli boyutlarına yoğunlaştıkları, Türkiye'nin göçmen sayısının fazlalığı nedeniyle çeşitli ırkların olması özellikle Suriyeli öğrencilerin sınıflarda yer alması ve DKAB branşı dolayısıyla mezhepsel farklılıkların çok fazla dile getirildiği görülmektedir. Farklı kültürlerden öğrencilere sahip sınıflarda görev yapmayan öğretmenlerin bu konuda yeterli düzeyde bilgi ve yorum sahibi olmamaları ise düşündürücüdür.

DKAB öğretmenleri genel olarak çokkültürlü bir sınıf ortamında çalışmaktan mutluluk duymakta ve bundan zevk aldıklarını belirtmektedirler. Çokkültürlü eğitim ortamlarında görev yapmak bazı öğretmenlerde ne yapacaklarını bilmediklerinden ve nasıl tepkilerle karşılaşacaklarını kestirememelerinden dolayı tedirginlik, kaygı ve stres gibi duygular da oluşturabilmektedir. Bahsi geçen duyguların ortaya çıkmasında, öğretmenlerin önemli bir sorumluluğu üstlendiklerinin farkında olmaları ve bu süreçten alınlarının akıyla çıkmaya gayret etmeleri gibi nedenler bulunmaktadır.

DKAB öğretmenleri çokkültürlü bir sınıf ortamında çok fazla bir zorluk yaşamadıklarını ama yaşanmış ya da yaşanabilecek sorunları dile getirirken en fazla zorlandıkları şeyin dil problemi olduğunu, bunun iletişim kurmayı zorlaştırdığını ve bu durumun öğrencilerin eşit başarı fırsatına sahip olabilmelerinin önünde bir engel teşkil ettiğini dile getirmektedirler. Öğretmenler açısından bir diğer problem ise görev yaptıkları bölgenin kültürüne yabancı olmalarıdır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin tamamı farklı dil, mezhep, yaşam tarzı gibi etkenlere kolaylıkla uyum sağlayamamaktadırlar. Kimi öğretmenlerin ise bu bağlamda farklılıklara daha açık olduğu, farklı kültürlerden bireylerle kolaylıkla iletişime geçebildikleri, onlarla bir arada bulunmaktan zevk aldıkları ve herhangi bir zorluk çekmedikleri saptanmıştır.

Öğretmenler, öğrencilerin ailelerinden edinmiş oldukları bilgilerle farklılıklara karşı hoşgörüsüz ve önyargılı bir tutum sergileyebildiklerini belirtmişlerdir. Bu durum eğitim sistemimizin farklılıkları yeterli oranda tanıtmaya ve farklılıkların bir zenginlik olduğu bilincini öğrencilere aşılama noktasında yetersiz kaldığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

DKAB öğretmenlerinin çoğunluğu çokkültürlü bir eğitim ortamında çalışmanın avantajları olarak yeni şeyler öğrenmek, gelişmek, farklı bakış açısı kazanmak, yeni yöntem ve teknikler öğrenmek gibi sebepler sunmuşlardır. Aynı zamanda DKAB öğretmenleri çokkültürlü eğitim ortamlarının onları mesleki anlamda da geliştirdiğini vurgulamışlardır. Öğretmenlerden alınan görüşlere göre çokkültürlü öğrenme ortamları öğrencilerde de benzer kazanımlar meydana

getirmektedir. Öğrencilerin saygı, sevgi, empati, hoşgörü vb. becerileri edinmelerinde çokkültürlü eğitim ortamlarının önemli bir katkısı bulunmaktadır.

Farklı kültürden olan öğrencilerin eşit başarı olanağına sahip olmadığını dile getiren DKAB öğretmenleri bunun nedeni olarak dil sorunu, sosyo-ekonomik unsur ve özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencileri göstermişlerdir. Öğrenim gördükleri süre zarfında, özellikle öğrencilerin dil farklılıklarından doğan problemlerin dikkate alınmaması akademik başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir.

DKAB öğretmenlerinin birçoğu kitaplarda çokkültürlülüğe yeterince yer verilmediğini dile getirmişlerdir. Bazı öğretmenler kitapların tekrar gözden geçirilip bu anlamda farklı kültürden öğrencilere hitap etmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Kademeler dikkate alındığında ortaöğretim kademelerindeki kitapların kültür konularına ağırlık verdiği ne var ki bunların son ünitelerde ve 12. sınıfta yer almasının bir sorun teşkil ettiği vurgulanmıştır. Öğretmenler, son ünitelerin yetiştirilemediğini ve son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısıyla DKAB derslerine yeterince ilgi göstermediklerini öne sürmüşlerdir.

DKAB öğretmenlerinin önemli bir çoğunluğu eğitim sistemimizin çokkültürlülüğe gerektiğince yer vermediğini bu alanda yetersiz bir tablo çizdiğini vurgulamaktadırlar. Eğitim sistemimizin bu alanda geçer not alabilecek seviyede olduğunu dile getiren öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde ise çokkültürlülükten ziyade ülkemizin genel kültürel yapısından bahsettikleri dolayısıyla çokkültürlülüğü tam olarak içselleştirmemiş oldukları dikkat çekmektedir. Bu bulgulardan yola çıkarak çokkültürlü eğitim bağlamında büyük eksikliklerimizin olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

DKAB öğretmenlerinin lisans dönemi ve öğretmenlik mesleğini icra ederken çokkültürlülüğe ilişkin aldıkları eğitim süreçlerine yönelik görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin çoğunun bu anlamda bir eğitim almadıkları, eğitim alan öğretmenlerinin de yeterli bir eğitim almadıkları görülmektedir. Öğretmenlerin her yıl düzenli olarak almış oldukları hizmet içi eğitimlerde çokkültürlü eğitime yer verilmemesi eğitim sistemimiz açısından önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Benzer şekilde öğretmen adaylarının da hizmet öncesi eğitim süreçlerinde bu yönde bir eğitime tabi tutulmaları önem arz etmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde DKAB öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik olarak olumlu bir tutuma sahip oldukları fakat çokkültürlülüğün sınıf ortamlarına yansıtılması noktasında hala yapılması gerekenler olduğu ayrıca eğitim sistemimizin ve öğretim programlarımızın da bu konuda yeterli olmadığı sonucuna

ulaşmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlardan yola çıkarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. MEB tarafından yürütülen hizmet içi eğitim seminerlerinde çokkültürlülüğe ve çokkültürlü eğitime daha fazla yer verilmelidir.
2. Öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitim sürecinde çokkültürlü eğitimi tam olarak içselleştirebilmeleri adına bu yönde bir ders almaları önem arz etmektedir.
3. Öğretim programlarında ülkemizdeki farklılıkların tamamına yer verilmeli, farklı kültürlerden gelen öğrencilerin ders kitaplarında kendilerinden bir şeyler bulmaları dolayısıyla eğitim sürecini daha fazla özümsemeleri sağlanmalıdır.
4. DKAB öğretmenlerinin sınıf içi süreçlerde kullandıkları örnekler sadece bir kültürü işaret etmemeli farklı kültürlerden öğrencilerin de kendilerini mutlu hissetmeleri adına örnekler kültürel farklılık bağlamında zenginleştirilmelidir.
5. Öğretmenlerimiz çokkültürlülüğün tam olarak ne ifade ettiği noktasında karmaşık fikirlere sahip olabilmektedirler. Bu bağlamda çokkültürlü eğitime ilişkin yapılan çalışmalarda kültürel farklılıklardan bizzat bahsederek öğretmen görüşlerine başvurulmalı, onların bu konudaki fikirleri daha geçerli bir yolla belirlenmelidir.

Lisans Bilgileri

Dicle Akademi Dergisi'nde yayınlanan eserler Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Copyrights

The works published in Journal of Dicle Academy are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Yazar Beyanı

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma için Harran Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurul Komisyonundan 16/06/2023 tarihli E-76244175-050.01.04-249382sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

Yazar Katkıları: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aslan, S. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlü eğitim ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 231-253.
- Bakır, K. F., & Akcan, E. (2021). Hayat bilgisi ders kitaplarında yer alan metinlerin çokkültürlü eğitim bağlamında incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19(2), 1323-1343.
- Başbay, A. (2014). Çokkültürlü eğitim kapsamındaki derslerinin incelenmesi: Georgia State Üniversitesi örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(2), 585-608.
- Başbay, A., Kağnıcı, D. Y., & Sarsar, F. (2013). Eğitim fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının çokkültürlü yeterlik algılarının incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(3), 47-60.
- Cırık, İ. (2008). Çokkültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (34), 27-40.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2005). *Research methods in education*. (5th ed.). London: Routledge Falmer.
- Creswell, J. W. (2012). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks: Sage
- Damgacı, F. & Aydın, H. (2013). Akademisyenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin tutumları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 325-341.
- Damgacı, F. (2013). *Türkiye'deki akademisyenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul
- Demircioğlu, E. & Özdemir, M. (2014). Pedagojik formasyon öğrencilerinin çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(15), 211-232
- Kaçar, G. (2023). Çok kültürlü eğitim uygulamalarının karşılaştırılması: Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Finlandiya ve Türkiye örneği. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 8(1), 14-36.
- Tortop, H. S. (2014). Öğretmen adaylarının üstün yetenekli ve çok kültürlü eğitime ilişkin tutumları. *Üstün Yetenekliler Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi (UYAD)*, 2(2), 16-26.
- Yazıcı, S., Başol, G., & Toprak, G. (2009). Öğretmenlerin çokkültürlü eğitim tutumları: Bir güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (37), 229-242.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (8.baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.